

działu między kobiety i mężczyzn zadań opiekuńczych nad rodzicami w podeszłym wieku i bliskimi potrzebującymi pomocy.

W tematykę rynku pracy wprowadza Ewelina Wiszczun, która analizuje sposoby implementacji w zakresie przykładowych rozwiązań *flexicurity* i wdrażania drugiego etapu rozwiązań w tym zakresie w Unii Europejskiej. W związku z tym, że *flexicurity* przybiera różne formy w różnych państwach UE, autorka podkreśla, dokonywania analizy rynku pracy oraz możliwość określenia własnej ścieżki do *flexicurity* – stawiając przy tym czoła specyficznym na gruncie krajowym problemom.

Witold Turnowiecki na tle współzależności wzrostu gospodarczego i rozwoju społecznego prezentuje zasady społecznej gospodarki rynkowej, wskazując zarazem na najważniejsze przyczyny przewartościowania w polityce społecznej Republiki Federalnej Niemiec.

Kolejny rozdział, autorstwa Macieja Urbanaka, zawiera stosunkowo obszerną i interesującą w ujęciu analizę problemów polityki społecznej Stanów Zjednoczonych Ameryki. Koncentruje się na sprawach związanych z obszarem przeciwdziałania ubóstwu na szczeblu federalnym oraz ochrony zdrowia w kontekście aktualnych zmian powszechnie znanych pod nazwą „Obamacare”. Przedstawia także sposoby modyfikacji mechanizmów polityki społecznej o dotąd niepraktykowane rozwiązania, które formułowane i artykułowane na gruncie publicystyki i polityki parlamentarnej.

Marek Friedrich zgłębia w swoim opracowaniu istotę francuskiej polityki mieszkaniowej i jej wielopłaszczyznowość. Analizuje politykę mieszkaniową w oparciu o praktykowaną w niej zasadę solidarności społecznej, która stała się oficjalnie wartością i jest realizowana na podstawie Ustawy o gwarantowanym prawie do mieszkania (DALO) z 2007 roku.

W następnym opracowaniu Katarzyna Kamińska-Moczyło dokonuje analizy najważniejszych zmian zachodzących w strukturach rodzin dwóch wybranych państw Unii Europejskiej – Republiki Federalnej Niemiec oraz Łotwy. Zwraca uwagę na wyraźną tendencję zmniejszającej się liczby zawieranych małżeństw, zwiększania liczby orzekanych rozwodów i spadek płodności poniżej poziomu wymiany oraz to, że zmie-

niające się modele rodziny w RFN oraz na Łotwie w różny sposób wpłynęły na akceptację tychże zmian w społeczeństwie.

Autorką ostatniego rozdziału jest Joanna Leska-Ślęzak, która analizuje niezwykle kontrowersyjną tematykę związaną z eutanazją w kilku państwach, gdzie jest ona *de facto* praktykowana. Przedstawia w związku z tym przykłady oraz argumentację niektórych organizacji popierających eutanazję (związane generalnie np. z kosztami i zyskami wynikającymi z opieki nad ludźmi starymi, nieuleczalnie chorymi, a także dziećmi kalekimi), dla których stanowi ona swego rodzaju dobrodziejstwo dla budżetu państwa. Ważne i interesujące jest odniesienie zarówno do systemu prawa w analizowanych państwach pod kątem eutanazji, jak i zdanie opinii społecznej w tej kwestii.

Wszystkie teksty opublikowane w recenzowanej książce są bardzo ciekawe, zawarte w nich treści inspirują do dyskusji i dalszych poszukiwań naukowych, teksty zostały przygotowane na bardzo wysokim poziomie merytorycznym i zawierają wiele konstruktywnych rozważań.

Podsumowując, zachęcam wszystkich zainteresowanych problematyką społeczną do lektury niniejszej publikacji, ponieważ jest bardzo aktualna, atrakcyjna dla czytelnika (obfituje w aktualne dane wizualizowane w postaci schematów, wykresów i tabel) oraz może być wykorzystywana jako pozycja dydaktyczna w ramach zajęć na kierunkach społecznych.

Katarzyna Głębicka

Polityka społeczna wobec wyzwań i zmian zachodzących we współczesnym świecie, red. Michał Kubiak, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego i Uniwersytetu Technologiczno-Humanistycznego w Radomiu, Gdańsk 2014, ss. 335

W życiu kulturowo-cywilizacyjnym świata ważną rolę pełni polityka społeczna. Powszechnie postrzegana się ją jako paternalizm różnych podmiotów życia kulturowego wobec szerokiego kręgu społeczeństwa. W budowie cywilizacji informacyjnej, a w tym globalnego społeczeństwa obywatelskiego ujawnia się dążenie do

zastępowania paternalizmu społecznego partycypatywnością jednostki (obywatela). W tej sytuacji zmienia się strategia i taktyka kształtowania polityki społecznej. Ta nowa rzeczywistość jest przedmiotem analiz ukazanych w prezentowanej książce.

Istotę problemu zaprezentowano w formie trzech części, tj. I Polityka społeczna w globalnym świecie; II Wybrane problemy współczesnej polityki społecznej; III Dobre praktyki polityki społecznej w wybranych państwach. W nich zamieszczono 22 studia i opracowania, tj. 1. Polityka społeczna w rzeczywistości współczesnych procesów globalizacyjnych; 2. Zmierzyć państwa dobrobytu? O urynkowaniu polityki społecznej; 3. Spirala wzrostu gospodarczego jako współczesna kwestia społeczna; 4. Polityka społeczna wobec problemów demokracji przedstawicielskiej; 5. Wyzwania dla polskiej polityki społecznej w 2020 roku; 6. Wybrane aspekty polityki przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu w Polsce i Unii Europejskiej; 7. Negocjacje z „trudnym klientem” – wyzwaniem w pracy socjalnej; 8. Kierunki rozwoju polityki rodzinnej w Polsce – dylemat społeczny zachodzących zmian i wyzwań na przyszłość; 9. Socjalna funkcja rodzin na przykładzie polityki edukacyjnej i zdrowotnej – Polska na tle wybranych krajów; 10. Problematyka zmian w ustawie o wsparciu rodziny i pieczy zastępczej, na przykładzie systemu instytucjonalnego w Gdyni; 11. Wybrane aspekty sytuacji życiowej ludzi starych w Polsce; 12. Zarządzanie w polityce społecznej – w drodze do zarządzania społecznego; 13. Przedsiębiorstwa społeczne jako instrument aktywnej polityki rynku pracy w Unii Europejskiej; 14. Obywatelska polityka społeczna na rzecz osób niepełnosprawnych w województwie lubelskim. Kierunki działań i perspektywy, na przykładzie wybranych podmiotów; 15. Państwo socjalne w Europie – postsocjalistyczne *case study* (Czechy, Słowacja, Ukraina, Rosja); 16. Aktywność kobiet i mężczyzn w polityce rodzinnej państwa opiekuńczego (na przykładzie Norwegii); 17. Kolejny etap wdrażania modelu *flexicurity* – analiza praktyk i strategii jego realizacji na podstawie zastosowanych rozwiązań w wybranych państwach UE; 18. Społeczna gospodarka rynkowa Niemiec – co zostało?; 19. Współczesne problemy polityki

społecznej w Stanach Zjednoczonych oraz sposoby modyfikacji jej mechanizmów z perspektywy rządu federalnego; 20. Solidarność społeczna jako zasada polityki mieszkaniowej we Francji; 21. Zmiany zachodzące w modelach rodziny w wybranych państwach Unii Europejskiej – przykład Republik Federalnej Niemiec i Łotwy; 22. Eutanazja – rozwiązania w polityce społecznej.

W prezentacji problemu społecznego wskazuje się, że procesy kulturowo-cywilizacyjne określane mianem globalizacyjnych generują obok nowej rzeczywistości ekologicznej, gospodarczej, nową strategię życia społecznego. Odchodzi się od modelu paternalistycznych rozwiązań kulturowych na rzecz partycypatywności jednostek. W tej sytuacji kształtuje się nowy model człowieka, członka globalnej społeczności obywatelskiej. Ważnym wyzwaniem staje się kształtowanie nowej świadomości kulturowo-cywilizacyjnej. Świadomość jest ważną siłą wpływającą na rzeczywisty kształt rozwoju ludzkości. Ona też kształtuje obraz polityki społecznej w różnych wymiarach przestrzennych.

Podkreśla się, że polityka społeczna jest różnie pojmowana i definiowana. Obecnie na gruncie europejskim, a w tym polskim postrzegana jest kolektywistycznie, zaś w pojmowaniu anglosaskim zorientowana jest na zaspakajanie potrzeb indywidualnych. Nadto obserwuje się urzeczywistnianie różnych modeli polityki społecznej w poszczególnych krajach. W jej zakresie instytucjonalnym powszechnie wskazuje się na takie wartości, jak wolność, równość, sprawiedliwość, godność osoby ludzkiej. W zakresie tym uwzględnia się przede wszystkim takie sfery życia społecznego, jak: 1. kształtowanie ładu społecznego; 2. zatrudnienie; 3. edukacja; 4. potrzeby mieszkaniowe; 5. ochrona zdrowia i środowiska; 6. zabezpieczenia społeczne; 7. konsumpcja; 8. ruchliwość przestrzenna, komunikacja i łączność; 9. kultura, sport, rekreacja i wypoczynek; 10. przeciwdziałanie zjawiskom i procesom patologii społecznej.

Polityka społeczna w najbardziej ogólnym sensie jest procesem dystrybucji i usług według określonych normatywnych założeń, określanych mianem „sprawiedliwości społecznej”. Obok państwa, któremu wyznacza się zadanie kształtowania warunków życia społeczeństwa,

stosunków społecznych i struktury społecznej, ważnymi podmiotami je urzeczywistniającymi są: samorząd, organizacje pozarządowe, związki zawodowe, instytucje wyspecjalizowane w świadomościach określonych usług społecznych, zakłady pracy oraz grupy nieformalne i jednostki. Podmioty te wykorzystują środki prawne, ekonomiczne, informacyjne, kierując się wyzwaniem zaspokojenia potrzeb szerokich warstw ludności, określanych potrzebami społecznymi.

Współcześnie polityka społeczna generowana jest w istotnej mierze przez zjawiska tzw. globalizacji. Zjawiska te są różnie definiowane. Najczęściej jednak przez globalizację rozumie się liberalizację rynku i handlu w wymiarze ogólnosiwiatowym oraz właściwe sposoby zarządzania nimi, to prywatyzacja dóbr państwowych i narodowych, a także odpowiednia strategia polityki podatkowej, mająca na celu wyzwolenia inicjatyw gospodarczych. Jej skuteczność zależy od właściwego przygotowania obywateli, którym przychodzi funkcjonować w warunkach określanych turbokapitalizmem. W tej sytuacji szczególnym wyzwaniem staje się kształtowanie świadomości przemian globalnych, zwłaszcza w kontekście predyktywnym. Powołaniem polityki społecznej jest ochrona pracowników przed utratą miejsc pracy, asekuracja egzystencji osób bezrobotnych i ich rodzin oraz tworzenie miejsc pracy i pośrednictwem w ich znajdowaniu,

Podkreśla się, że w urzeczywistnianiu projektu integracji europejskiej ujawnia się duży rozdźwięk między założeniami a praktyką życia społecznego. Standardy polityki społecznej pozostają w sferze wizji, deklaracji, nadziei, zacieśniają się granice między światem realnym i wirtualnym, informacją a dezinformacją i manipulacją. Ważną rolę w tym względzie pełnią ośrodki masowego przekazu, które w swym działaniu przedkładają skuteczność nad dostarczanie autentycznych informacji o współczesnej rzeczywistości społecznej i prowadzonej polityce społecznej w różnych jej wymiarach strukturalnych.

Prezentując istotę „państwa dobrobytu” zauważa się, że było ono silnie legitymizowane w systemie politycznym i społecznym demokratycznego społeczeństwa. Ład społeczny zo-

rientowany na dystrybucję sygnowanej przez państwo dobrobytu stał się wyznacznikiem Europy socjalnej, ale także drogowskazem dla innych państw i społeczeństw chcących wprowadzić bardziej sprawiedliwy system. Władza polityczna, która tworzyła ten system zyskała szeroką legitymizację – uprawomocnienie dla swoich działań.

Wskazuje się, że realizowana z sukcesem koncepcja „państwa dobrobytu” pojmowana jako „dobrobyt dla wszystkich” stała się przedmiotem krytyki, zwłaszcza kręgów tzw. neoliberalnych – mimo że określenie to jest pewnym uproszczeniem, gdyż przedstawiciele ekonomii głównego nurtu utożsamianej z neoliberalnym różnią się znacząco w zakresie wizji rozwoju oraz oceny społecznej, politycznej i gospodarczej. Problemem współczesnego państwa opiekuńczego jest stawianie czoła coraz większym kosztom polityki społecznej w warunkach narastającej konkurencji w skali globalnej (s. 27).

Dalej zauważa się, że główny nurt współczesnej debaty z zakresu polityki społecznej i równoważonego rozwoju orientuje się na akceptacji systemu kapitalistycznego w jego odwiecznym kształcie. Rzadko redefiniowane są oczekiwania wobec systemu społeczno-gospodarczego, a wzrost gospodarczy jest nadal uznawany za kluczowy dla rozwoju społecznego i dobrobytu. W dyskursie alternatywnym natomiast zwraca się uwagę, że o ile w państwach rozwijających się *stricte* normalny wymiar dobrobytu pozostaje natomiast mniejszy, o tyle w państwach wysoko rozwiniętych dobrobyt definiowany jest znacznie szerzej – jako wolność od przeciwności losu i nieszczęścia. Obejmuje takie kategorie, jak: zdrowie, szczęście, dobre relacje, silna społeczność, ufność do przyszłości, poczucie sensu i celu (s. 35).

Zauważa się też, że nieustannie zmniejszająca się rzeczywistość społeczna sprawia, że trudno uchwycić pewną stabilizację i prawidłowości, które można by opisać w sposób usystematyzowany (s. 44). Analitycznie prezentuje się *strategię Europa 2020* z 11 maja 2010 r. i określone w niej priorytety. Nośną kwestią poznawczą jest prezentacja istoty wykluczenia społecznego, ubóstwa, które ważne są w kontekście dalszego rozwoju kulturowo-cywilizacyjnego ludzkości.

Specyfikę pracy pracownika socjalnego prezentuje się w kontekście kontaktów z „podopiecznymi” o różnych osobowościach i temperamentach charakterologicznych. Zauważa się, że większość klientów pomocy społecznej, to osoby znajdujące się w sytuacji dramatycznego zagrożenia materialnych podstaw ich egzystencji, które z różnych przyczyn nie posługują się na co dzień pozytywnym systemem wartości, ani nie odwołują się do zasad etnicznych – w tym co robią i jak myślą. Część z nich nie widzi perspektyw dla swego życia, jest pogrążona w kryzysie psychologicznym, powodującym negatywny odbiór rzeczywistości (s. 89).

Nośną kwestią poznawczą i istotną w praktyce kulturowej jest polityka rodzinna. W opracowaniu dostarcza się podstawowych informacji na temat realizacji tej polityki w Polsce oraz ujawniających się wyzwań. Pogłębia się wiedzę o rodzinie w kontekście polityki edukacyjnej i zdrowotnej, co prezentuje się w ujęciu porównawczym, wybranych krajów. I dalej, egzemplifikuje się politykę rodzinną rozwiązaniami prawnymi, w odniesieniu do pieczy zastępczej (s. 138).

Analizując wybrane aspekty sytuacji życiowej ludzi starszych w Polsce zauważa się, że m.in. za sprawą priorytetów unijnych podejmuje się inicjatywy na rzecz prowadzenia polityki aktywnego starzenia się. Punktem odniesienia i długofalowym celem są przede wszystkim zmiany w sposobie percepcji oraz traktowania starości na różnych płaszczyznach życia społecznego (s. 167).

Charakteryzując europejskie tendencje w polityce społecznej wskazuje się, że postępujący rozwój społeczno-gospodarczy i pogłębiająca się integracja Polski z krajami Unii Europejskiej sprawiają, że coraz bardziej widoczny jest udział państwa i jego podmiotów, jak i instytucji wspólnotowych w kształtowaniu fundamentów europejskiego ładu społecznego (s. 174). Zauważa się dalej, że w tradycji europejskiej, jej podstawą koncepcyjną gospodarki społecznej jest założenie, iż chęć osiągnięcia zysku wynikającego z działalności gospodarczej powinna być uzupełniana inicjatywami, zmierzającymi do zwiększenia dóbr publicznych, nawet w przypadku ich finansowej nieopłacalności (s. 195). Analitycznie zaprezentowano istotę

obywatelskiej polityki społecznej na rzecz osób niepełnosprawnych przestrzeni województwa lubelskiego.

Czytelnie zarysowano w prezentacji problemu istotę *państwa sojernalnego w Europie*; odwołano się do egzemplifikacji przestrzeni Czech, Słowacji, Ukrainy i Rosji. Następnie zaprezentowano specyfikę polityki rodzinnej państwa opiekuńczego, w kontekście równości kobiet i mężczyzn – na przykładzie Norwegii. Podkreślano, że analiza polityki rodzinnej i polityki równouprawnienia w Norwegii wskazuje, że zakres opiekuńczości państwa w tym obszarze stale się powiększa i nie wskazuje na systemowy kryzys państwa opiekuńczego (s. 257). W kolejnym opracowaniu zaprezentowano wdrażanie modelu *flexicurity*, tj. koncepcję urzeczywistnianą w ramach *Europejskiej Strategii Zatrudnienia*.

Ukazując rzeczywistość społeczno-polityczną Niemiec zauważa się, że państwo pełni w obszarze socjalnym, w uwarunkowaniu od koniunktury politycznej i gospodarczej różne role: ustawodawcy i regulatora problemów społecznych, arbitra (spory pracodawcy a pracobiorcy) oraz interwenta (przy zaburzeniach koniunktury ekonomicznej). Wypełniając te role gwarantuje z jednej strony warunki dla gospodarki rynkowej (inicjatywa gospodarcza, przedsiębiorczość, własność prywatna), z drugiej zaś – tworzy system bezpieczeństwa socjalnego chroniącego ekonomicznie słabsze grupy społeczne (s. 272).

Nośną poznawczą jest analiza współczesnych problemów społecznych w USA. Przypomina się tu jej specyfikę funkcjonowania, wyzwania modyfikacyjne oraz ujęcie strategiczne rozwoju.

Istotny segment polityki społecznej stanowią kwestie mieszkaniowe. W prezentacji problemu zwrócono uwagę na rzeczywistość ujawniającą się w tym względzie we Francji. Zauważa się, że forma i zakres polityki mieszkaniowej realizowanej przez państwo zależy w dużym stopniu od sytuacji społeczno-gospodarczej kraju, ale wpływ na nią mają również przyjęte założenia polityczne oraz ideologiczne (s. 299).

Zagadnienia z zakresu polityki rodzinnej ukazano na przykładzie założeń i jej realizacji w Republice Federalnej Niemiec i w Łotwie. Zauważa się, że modele rodziny generują zmia-

ny zachodzące w całym systemie relacji społecznych (s. 321).

W prezentacji problemu eutanazji wskazuje się, że starość jest postrzegana w społeczeństwie konsumpcyjnym jako niedoskonałość, a także w ramach polityki społecznej wiąże się z kosztami ponoszonymi przez społeczeństwo. Współcześnie starość nie jest synonimem mądrości, autorytetu, doświadczenia. Nastąpiło zerwanie więzi międzypokoleniowych, a każda z kolejnych generacji żyje i funkcjonuje w innej rzeczywistości, często niezrozumiałej dla ludzi urodzonych kilkadziesiąt lat wcześniej. Nastąpiło urynkowanie nierynkowych dziedzin życia (ochrona zdrowia, opieka nad ludźmi z tymi i niepełnosprawnymi). W świecie ludzi młodych, zdrowych, sprawnych temat starych staje się elementem wstydlivym, który budzi strach, odrazę, często dostarczającym negatywnych wrażeń estetycznych (s. 324).

24 autorzy bądź współautorzy tekstów reprezentują dziesięć polskich środowisk akademickich, tj. 1. Uniwersytet Gdański – Andrzej Chodubski, Zbigniew Dorawa, Marek Friedrich, Katarzyna Kamińska-Moczyło, Michał Kubiak, Andrzej Kubka, Joanna Leska-Ślęzak, Witold Tarnowiecki, Maciej Urbanek; 2. Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach – Marek Leszczyński, Agata Szydlik-Leszczyńska; 3. Katolicki Uniwersytet Lubelski – Witold Janocha, Katarzyna Zielińska-Król; 4. Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu – Krzysztof Piątek; 5. Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu – Agnieszka Makarewicz-Marcinkiewicz; 6. Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny w Radomiu – Maria Gagacka, Katarzyna Głąbicka; 7. Uniwersytet Śląski – Ewelina Wiszczyńska; 8. Uniwersytet Wrocławski – Monika Klimowicz, Dorota Moroń; 9. Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie – Izabela Podobas; 10. Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Janusza Korczaka w Warszawie – Arkadiusz Kurasiewicz, Mirosław Grewiński. Nadto Mateusz Solański reprezentuje świat praktyki społecznej, Placówkę Opiekuńczo-Wychowawczą nr 1 w Gdyni.

Wartość poznawcza książki zawiera się przede wszystkim w: 1. dostarczeniu usystematyzowanej wiedzy o istocie i zasadach polityki społecznej w rzeczywistości kształtowania się global-

nej społeczności obywatelskiej; 2. Ukazaniu specyfiki polityki społecznej, w przestrzeni związanej instytucjami Unii Europejskiej; 3. dostarczeniu nowej wiedzy teoretycznej i egzemplifikowanej rzeczywistością określaną mianem polityki społecznej. Aczkolwiek zauważa się przy tym nazbyt częste odwoływanie się do anglosaskiej literatury przedmiotu, co nie wzbogaca merytorycznie analiz poznawczych, a wskazuje na tzw. serwilizm ideologicznej poprawności interpretacji zjawisk i procesów życia kulturowego; 4. dostarczeniu wiedzy faktograficznej o współczesnych zjawiskach sytuujących się w zakresie szeroko rozumianej polityki społecznej; 5. próbie określenia tendencji dalszego rozwoju polityki społecznej, przy dostrzeganiu zderzenia się dziedzictwa przeszłości z teraźniejszością kulturowo-cywilizacyjną i wyzwaniem przyszłości.

Prezentowana książka powinna stać się interesującą lekturą dla społeczności akademickiej i praktyków, generujących różne ogniwa polityki społecznej.

Andrzej Chodubski

Andrzej Wierzbicki, Etniczność i narody w Europie i Azji Centralnej. Perspektywa teoretyczna i egzemplifikacyjna, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytet Wrocławski, Warszawa 2014, ss. 332

Wśród wciąż nośnych poznawczo problemów demograficznych świata znajdują się kwestie etniczne i narodowościowe. Od zarania tworzenia się wspólnot politycznych występowały różne podziały ludności, zwłaszcza wynikające z rozmieszczenia terytorialnego, a w ślad za tym ze sfery wierzeń, religii, kultury (zwyczajów, obyczajów), interesów politycznych. Szczególną nośność w tym względzie zdobyła komunikacja językowa. Obecnie funkcjonuje w komunikacji tej 8 tys. języków, dialektów, narzeczy. Proces wielkiego zróżnicowania językowego trwał do okresu wielkich odkryć geograficznych. W procesach kolonizacyjnych ujawniła się dwujęzyczność, tj. oficjalnie język polityczny panujących oraz lokalnie – język danych wspólnot przestrzennych. W XIX i XX w.